

D. Širola, V. Iskra: Analiza sustava poticanja poduzetništva na europskoj, hrvatskoj i lokalnoj razini
Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 2 (2014), No. 1, pp. 139-162

Davor Širola¹
Valentina Iskra²

Stručni rad
UDK 338.246.027:334.012.63/.64(4-67EU)

ANALIZA SUSTAVA POTICANJA PODUZETNIŠTVA NA EUROPSKOJ, HRVATSKOJ I LOKALNOJ RAZINI³

SAŽETAK

Razvoj malog i srednjeg poduzetništva jedno je od najvažnijih strateških opredjeljenja Europske unije; pretočeno je u jasne ciljeve krovnih, a posebno sektorskih strateških dokumenata. Hrvatska kao najmlađa članica Europske unije strukturom malih i srednjih poduzeća gotovo u potpunosti slijedi prosjek ostalih 27 članica, a time slijeđenje sustava poticanja poduzetništva Europske unije postaje imperativ za Hrvatsku. Upravo aktualna pozicija hrvatskog sustava poticanja poduzetništva u odnosu na ostale članice Europske unije predstavlja predmet istraživanja ovog rada. Rezultati istraživanja upućuju da je Hrvatska ugradila većinu prioriteta i ciljeva iz krovnih dokumenata na nacionalnoj, no znatno manje na lokalnoj razini (u gradu Rijeci). U pogledu sektorskih ciljeva Hrvatska je dosad usvojila jednu trećinu preporuka Europske unije, a u području praćenja učinkovitosti mjera poticanja poduzetništva sustav europskih pokazatelja nedavno je implementiran na nacionalnoj, ali ne i na lokalnoj razini, gdje nedostaju pretpostavke za formiranje lokalnih baza podataka koje će osigurati nadzor trošenja javnih sredstava gradova i općina, te državnih potpora koje se lokalno distribuiraju.

Ključne riječi: malo i srednje poduzetništvo, poticanje poduzetništva, pokazatelji učinkovitosti

1. UVOD

Mala i srednja poduzeća (u daljnjem tekstu: MSP⁴), predstavljaju okosnicu ekonomije Europske unije (u daljnjem tekstu: EU). U 2013. godini MSP čine 99,8 % europskih poduzeća i generiraju oko 58 % dodane vrijednosti, zapošljavajući $\frac{2}{3}$ radnika (European Commission, 2013 a:7). EU je malom gospodarstvu povjerio ulogu osnovnog izvora inovacija, novog zapošljavanja, pokretača rasta, nositelja strukturnih promjena i napretka (Švaljek et al., 2007:71). Na pritiske ekonomske krize Europska unija je reagirala i kroz reviziju strateških dokumenata, ponajprije Lisabonske strategije, prema kojoj je EU do 2010. godine trebao postati najkonkurentnije i najdinamičnije gospodarstvo svijeta (European Commission, 2000:11). Revizija je rezultirala strategijom Europa 2020., kojom su postavljeni temelji za buduću pametan, održiv i uključiv rast i konkurentnost, a kao jedna od sedam vodećih inicijativa postavljena je (European Commission, 2010 a:3):¹ industrijska politika za globalnu eru s ciljem poboljšanja poslovnog okruženja, posebno za MSP². Nadalje, Akcijski plan

¹ Mr. oec. spec., predavač, Veleučilište u Rijeci, Vukovarska 58, Rijeka, Hrvatska. E-mail: davor.sirola@veleri.hr

² Stručna prvostupnica ekonomije, studentica, stručni suradnik za podršku razvojnim projektima, Grad Rijeka, Korzo 16, Rijeka, Hrvatska. E-mail: valentina.iskra@rijeka.hr

³ Datum primitka rada: 13. 2. 2014.; datum prihvatanja rada: 15. 5. 2014.

⁴ Definicija MSP-a dostupna na: http://ec.europa.eu/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm

za poduzetništvo 2020. prepoznao je nove i mlade poduzetnike kao ključan element u kreiranju oporavka Europe bogate radnim mjestima te istaknuo da je poduzetništvo moćan poticaj ekonomskog rasta i kreiranja radnih mjesta i poduzeća, otvaranja novih tržišta, koji istovremeno razvija nove vještine i sposobnosti. Akcijski plan za poduzetništvo 2020. osmišljen je kao temeljni plan za zajedničku akciju oslobađanja europskog poduzetničkog potencijala, uklanjanje postojećih prepreka i revoluciju u poduzetničkoj kulturi te definira tri prioriteta područja djelovanja (European Commission 2010b:3): razvoj poduzetničkog obrazovanja, kreiranje povoljnog poslovnog okruženja, isticanje uzornih poduzetnika i dohvaćanje specifičnih skupina (npr. mladi, žene). Novim strateškim dokumentima EU planira smanjiti poduzetnički jaz koji je i dalje značajno izražen u odnosu na druge vodeće ekonomije svijeta, posebno Sjedinjene Američke Države (u daljnjem tekstu: SAD).

Svrha ovog rada je analizirati modalitete usvajanja sustava pružanja potpora malom i srednjem poduzetništvu koje promovira EU, na nacionalnoj – hrvatskoj i lokalnoj razini u gradu Rijeci. Cilj rada je temeljem rezultata istraživanja utvrditi poziciju koju sustav poticanja poduzetništva na nacionalnoj i lokalnoj razini ima u odnosu na europsku razinu. Ovaj rad je strukturiran tako da nakon uvoda slijedi pregled trendova u malom i srednjem poduzetništvu, te relevantnih istraživanja o ulozi i značaju malih i srednjih poduzeća i poduzetništva (uključujući i hipoteze rada), a zatim prikaz metodologije i rezultata istraživanja, te zaključak.

2. TRENDovi, ULOGA I ZNAČAJ MALOG I SREDNJEG PODUZETNIŠTVA

2.1 Trendovi sektora malih i srednjih poduzeća u Europskoj uniji, Hrvatskoj i Rijeci

Istraživanje percepcija građana 27 država EU-a i građana SAD-a provedeno 2012. godine pokazalo je da 51 % ispitanika u SAD-u preferira samozapošljavanje, nasuprot samo 37 % građana EU-a, dok je pretekst 2007. godine taj odnos bio 61 % u SAD-u prema 45 % u EU-u (European Commission 2007:3 i 2012 a:2). U 2012. godini 54 % hrvatskih građana smatralo je samozapošljavanje poželjnim, no 80 % nije vjerovalo da je ono izvedivo, što upućuje da poduzetnički jaz postoji i u Hrvatskoj (Ministarstvo poduzetništva i obrta 2013 a:2). U nastavku je dat pregled i analiza dijela pokazatelja poduzetničke aktivnosti, strukture zastupljenosti zaposlenih, te udjela u BDP-u, prema veličini poduzeća u EU-u, Hrvatskoj i gradu Rijeci.

Tablica 1. Odabrani pokazatelji poduzetničke aktivnosti za Hrvatsku (RH) i EU-27 (prosjeak)

Pokazatelji	God.	RH	EU
Stopa samozapošljavanja (% ukupne zaposlenosti)	2010.	17	14
Stopa poduzetništva (% osoba koje su pokrenule ili pokreću poslovanje)	2009.	10	12
Poduzetnička namjera (% osoba s namjerom pokretanja poslovanja u < 3 g.)	2011.	18	13
Sklonost samozapošljavanju (% osoba koje bi radije bile samozaposlene)	2009.	43	45
Izvedivost samozapošljavanja (% osoba za koje je izvedivo samozaposliti se)	2009.	21	28
% osoba za koje školsko obrazovanje pomaže razvoju poduzetničkog stava	2009.	53	49
% osoba za koje uspješni poduzetnici imaju visok društveni status	2011.	47	69
Zadovoljavajuća pozornost koju mediji pridaju poduzetništvu (u %)	2011.	41	50

Izvor: European Commission 2012 b:4

Iz tablice 1 vidljivo je da Hrvatska zaostaje za prosjekom EU-27 prema svim pokazateljima, izuzev stope samozapošljavanja, postotka osoba s namjerom pokretanja posla u sljedeće tri godine, te

postotka osoba koje smatraju da školsko obrazovanje pomaže u razvoju poduzetničkog stava (u tablici označeni **masnim** brojkama).

Tablica 2. Razina poduzetničke aktivnosti mjerene TEA pokazateljima tijekom recesije

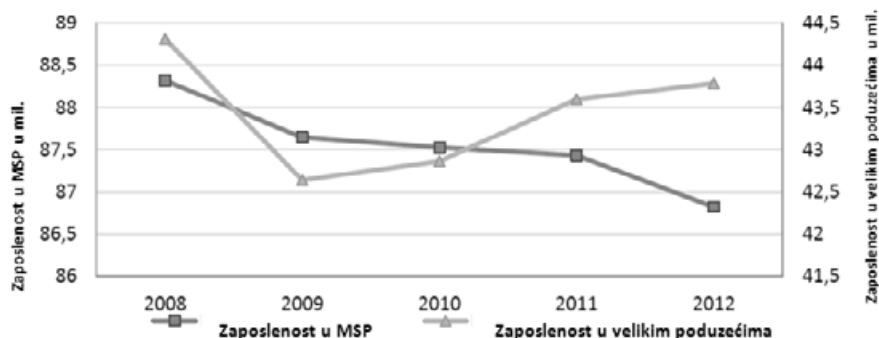
Pokazatelj	Godina	Hrvatska	Najviši rezultat	Prosjek gospodarstava temeljenih na efikasnosti
TEA indeks	2008.	7,59 (rang 26/43)	29,82 Bolivija	Prosjek 11,30 (Peru 25,6)
	2011.	7,32 (rang 37/55)	35,0 Nigerija	Prosjek 13,97 (Kina 24,0)
TEA prilika	2008.	5,43 (rang 27/43)	/	Prosjek 7,38
	2011.	4,61 (rang 42/55)	/	Prosjek 9,71
TEA nužnost	2008.	2,16 (rang 23/43)	/	Prosjek 3,54
	2011.	2,59 (rang 28/55)	/	Prosjek 3,92
TEA prilika / TEA nužnost	2008.	2,52 (rang 25/43)	15,05 Island	Prosjek 2,50 (Meksiko 5,77)
	2011.	1,78 (rang 47/55)	20,0 Norveška	Prosjek 3,43 (Barbados 18,54)

Izvor: CEPOR, 2012 a:27-28

Prema rangiranju koje se provodi u sklopu istraživanja Global Entrepreneurship Monitora Hrvatska pripada skupini ekonomski srednje razvijenih država koje svoj razvoj temelje na efikasnosti, no i u toj skupini svi TEA pokazatelji⁵ za Hrvatsku ispod su prosjeka skupine, izuzev tzv. 'motivacijskog indeksa', odnosno omjera TEA prilika i TEA nužnosti u 2008. godini (otisnuto **masno** u tablici 2). Zaostatak je još značajniji u odnosu na vodeće države skupine, a posebno u odnosu na sveukupno najbolje države (stupac 'Najviši rezultat' u tablici 2). Pritom prosjek TEA pokazatelja skupine gospodarstava temeljenih na efikasnosti raste u razdoblju recesije (2008. – 2011.), dok istovremeno u Hrvatskoj opada u svim kategorijama.

Oba prikaza (tablica 1 za europsku i tablica 2 za svjetsku razinu), ukazuju da Hrvatska zaostaje u većini pokazatelja poduzetničke aktivnosti.

Grafikon 1. Kretanje zaposlenosti u MSP-u i velikim poduzećima u EU-u tijekom recesije

Izvor: European Commission, 2013:18

Iz prikaza kretanja zaposlenosti u EU-u na grafikonu 1 uočava se da je kriza snažnije utjecala na pad zaposlenosti u velikim poduzećima na početku krize (2008. – 2010.), no i

⁵ Definicije TEA pokazatelja korištenih u ovom radu dostupne su na: <http://www.gemconsortium.com>

da se zaposlenost u velikim poduzećima brže oporavlja u odnosu na MSP (2010. – 2012.). Kretanja u pogledu zaposlenosti i udjela u BDP-u u Hrvatskoj u vrijeme ekspanzije (2002. – 2008.) i u vrijeme krize (2008. – 2011.) prikazana su u tablici 3.

Tablica 3. Kretanje strukture veličine poduzeća, udjela zaposlenosti i BDP-a u Hrvatskoj 2002., 2008. (2009.) i 2012. (2011.) godine

Pokazatelji	Broj zaposlenih				BDP (udjel u %)			
Vrste poduzeća	2002.	2008.	2011.	11/08	2002.	2009.	2011.	11/09
Ukupno MSP	387.981	416.454	344.012		47,7	53,1	50,2	
<i>Indeks MSP</i>	100	107,3	88,7	82,6	100	111,3	105,2	94,5
Mikro (0 - 9)	115.138	81.396	68.832		30,4	33,8	31,7	
Mala (10 - 49)	119.388	187.223	150.888					
Srednja (50 - 249)	153.455	147.835	124.292		17,3	19,3	18,5	
<i>Indeks srednja</i>	100	96,3	81,0	84,1	100	111,6	106,9	95,9
Velika (> 250)	350.382	281.365	244.211		52,3	46,8	49,8	
<i>Indeks velika</i>	100	80,3	69,7	86,8	100	89,5	95,2	106,4
Zadruge	3.440	2.766	2.272		/	/	/	/
Obrti	221.357	227.550	188.871		/	/	/	/
SVEUKUPNO	963.160	928.135	779.366		100	100	100	/
<i>Indeks sveukupno</i>	100	96,4	80,9	84,0	/	/	/	/
MSP u %	51,4	58,6	57,5	/	/	/	/	/
Zadruge i obrti %	2,1	1,8	1,6	/	/	/	/	/

Napomena: podaci u tablici nisu jednoznačni u svim izvorima zbog različitih metodologija Državnog statističkog zavoda Republike Hrvatske i FINA-e

Izvor: obrada autora prema - ACE International Consultants S. L. i partneri, 2012:7 i 53-54 i 2013:17; CEPOR, 2012 b:13; CEPOR, 2011:14; Singer, Lauc, 2004:2; Hrvatska obrtnička komora, 2012:18; 2009:8 i 15, te 2006:8 i 20

Podaci u tablici 3 ukazuju na rast zaposlenosti u MSP-u (posebno mala poduzeća), te rast udjela BDP-a MSP-a prije krize, u odnosu na pad u oba pokazatelja kod velikih poduzeća. U recesiji sva poduzeća smanjuju broj zaposlenih, no velika poduzeća iskazuju (indeksno) veću otpornost u pogledu pada zaposlenosti, što dijelom prati trend kretanja zaposlenosti u velikim poduzećima u EU-u prikazan na grafikonu 1.

Pored trendova vidljivih iz tablice 3, treba naglasiti i da su državne i lokalne potpore namijenjene razvoju MSP-a u Hrvatskoj u razdoblju od 2002. do 2010. godine iznosile 1,48 % sveukupnih potpora, dok su, primjerice, potpore za brodogradnju i promet/prijevoz (gdje su pretežno zastupljena velika poduzeća), imale udjel od čak 35,3 %, tj. MSP-u daju veći povrat po kuni dodijeljene potpore (ACE International Consultants S. L. i partneri, 2012:67). Istovremeno prosječna dodana vrijednost po zaposleniku u cijelom sektoru MSP-a iznosila je 11.861 eura u 2011. godini (od 9.824 eura u mikro, preko 13.829,5 eura u malim do 12.505. eura u srednjim poduzećima), dok u velikim poduzećima iznosi 17.715 eura. U sektoru MSP-a 10 novih članica Europske unije (iz 2004.) su uspješnije u odnosu na

Hrvatsku i ostvaruju prosječno 15.947 eura, dok 17 'starih' članica ostvaruje čak 50.958 eura dodane vrijednosti po zaposleniku. Prema podacima FINA-e sektor MSP-a u Hrvatskoj čini 44 % ukupnog izvoza za 2012. godinu u usporedbi s 40 % 2010. godine. Prema podacima FINA-e sektor MSP-a čini 44 % ukupnog izvoza za 2012. godinu (40 % u 2010. godini). Pritom mikropoduzeća čine 8 % ukupnog izvoza u Hrvatskoj (u 2012. godini), mala poduzeća 13 %, a srednja 23 % ukupnog hrvatskog izvoza (ACE International Consultants S. L. i partneri, 2013:8-9 i 15). U nastavku tablica 4 prikazuje promjene strukture poduzeća i zaposlenih u Hrvatskoj i EU-u.

Tablica 4. Dinamika kretanja strukture poduzeća u Hrvatskoj i Europi prema veličini i broju zaposlenih od 1990. do 2013.

Godina	1990.				2013.			
Pokazatelji	Udjel broja poduzeća u %		Udjel zaposlenih u %		Udjel broja poduzeća (u %)		Broj zaposlenih (u %)	
Vrste poduzeća po veličini	Hrvatska	Europa-16	Hrvatska	Europa-16	Hrvatska	EU27	Hrvatska	EU27
Mikro (0 - 9)	81,17	96	9,16	56	91,8	92,1	30,7	28,8
Mala (10 - 49)					6,7	6,6	19,2	20,4
Srednja (50 - 249)	13,3	2	30,24	15	1,2	1,1	19,1	17,4
Velika (> 250)	5,53	2	60,59	29	0,3	0,2	31,0	33,4
Sveukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ukupno mala i srednja	94,47	98	39,49	71	99,7	99,8	69,0	66,6

Izvor: obrada autora prema - Singer, Lauc, 2004:3-4; European Commission, 1995:41; European Commission, 2013, *Report Croatia i EU27 (2008.-2013.)*

Disproporcije uočljive na tablici 4 u pogledu udjela broja poduzeća i broja zaposlenih u MSP-u između Hrvatske i Europe (16 članica) u 1990. godini, brzo su nestale nakon političkih promjena i prelaska Hrvatske na tržišno gospodarstvo, te se tijekom 1990-ih (već u 1995.) značajno približile strukturi u europskim državama, da bi danas (2013. godine), Hrvatska imala strukturu gotovo identičnu onoj u EU27, kako po udjelu broja poduzeća, tako i broju zaposlenih u pojedinoj kategoriji veličine poduzeća. Pritom treba naglasiti da sektor MSP-a ima različit utjecaj na zapošljavanje po pojedinim djelatnostima i državama EU-a. Tako u djelatnosti rudarstva i vađenja u EU-u sudjeluje s oko 30 %, a u djelatnosti građevinarstva i poslovanja nekretninama s preko 85 %, dok MSP čine od 52,3 % svih zaposlenih u Velikoj Britaniji, do 85,8 % u Grčkoj (European Commission, 2013:12-14). U tablici 5 slijedi analiza kretanja strukture prema veličini poduzeća, broju zaposlenih i veličini ukupnih prihoda u gradu Rijeci.

Tablica 5. Dinamika kretanja strukture poduzeća u gradu Rijeci prema osnovnim poslovnim pokazateljima od 1995. do 2012. godine

Veličina poduzeća	Mala poduzeća			Srednja poduzeća			Velika poduzeća			Ukupno		
	1995.	2012.	12/95	1995.	2012.	12/95	1995.	2012.	12/95	1995.	2012.	12/95
Godina												
Broj poduzetnika	2.645	3.992	150,9	46	33	71,7	31	11	35,5	2.722	4.036	148,3
Udjeli poduzeća %	97,2	98,9	/	1,7	0,8	/	1,1	0,3	/	100,0	100,0	/
Broj zaposlenih	8.669	16.062	185,3	6.397	4.157	65,0	19.622	11.383	58,0	34.688	31.602	91,1
Udjeli zaposlenih %	25,0	50,8	/	18,4	13,2	/	56,6	36,0	/	100,0	100,0	/
Uk. prihodi (u 000)	3.155.890	7.127.724	225,9	1.280.332	2.151.233	168,0	5.017.241	8.112.501	161,7	9.453.463	17.391.458	184,0
Udjeli prihoda u %	33,4	41,0	/	13,5	12,4	/	53,1	46,6	/	100,0	100,0	/
Uk. rashodi (u 000)	3.420.470	7.069.214	206,7	1.508.385	2.101.074	139,3	5.505.795	6.830.408	124,1	10.434.650	16.000.696	153,3
Uk. dobit (EBT) - uk. gubitak (u 000)	62.919	58.510	/	-19.072	50.159	/	-572.929	1.282.093	/	-529.082	1.390.762	/

Napomena: podaci za ukupnu dobit i ukupni gubitak nisu dostupni (/) u prikazu za 2012. godinu i predstavljaju razliku ukupnih prihoda i rashoda

Izvor: obrada autora prema Iskra, 2011:9 i Grad Rijeka, 2013:54

Prikaz na tablici 5 ukazuje da riječko gospodarstvo strukturom prema veličini poduzeća slijedi hrvatske trendove, budući već u 1995. godini doseže razinu udjela MSP-a koju imaju i europska gospodarstva, dok je iz udjela u broju zaposlenih još uvijek vidljiva tranzicija gospodarske strukture iz ranije prevladavajućih velikih poduzeća, čije je učešće u broju zaposlenih u 1995. godini (56,6 %) gotovo na razini europskog prosjeka iz 1990. godine (60,59 %). Udjel broja MSP-a (99,7 %), kao i broja zaposlenih u MSP-u (64 %) u 2012. godini u Rijeci nadmašuje nacionalnu razinu, što upućuje na još izraženiju prisutnost usitnjavanja velikih gospodarskih subjekata (u odnosu na ostatak Hrvatske), koji su početkom 1990-ih dominirali riječkim gospodarstvom. Zastupljenost pojedinih djelatnosti u riječkom gospodarstvu prikazana je tablicom 6.

Tablica 6. Ukupni prihodi poduzetnika Rijeke u 2002., 2007. i 2012. g. prema djelatnostima (u kn)

Djelatnosti	2002.	Udjel %	2007.	Udjel %	07/02	2012.	Udjel %	12/07	12/02
Trgovina na veliko i malo	6.763.362.417	46,4	9.879.928.196	45,7	146,1	6.724.400.600	38,7	68,1	99,4
Prerađivačka industrija	3.503.032.037	24,0	4.275.461.790	19,8	122,1	4.103.891.393	23,6	96	117,2
Prijevoz, skladištenje i veze	1.876.873.264	12,9	2.547.310.864	11,8	135,7	2.887.730.486	16,6	113,4	153,9
Gradvinarstvo	680.485.705	4,7	1.071.587.167	5,0	157,5	665.342.267	3,8	62,1	97,8
Opskrba elek. energijom, plinom i vodom	215.154.686	1,5	255.103.882	1,2	118,6	510.101.624	2,9	200	237,1
Hoteli i restorani	137.663.041	0,9	266.910.360	1,2	193,9	268.603.105	1,5	100,6	195,1
Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje	994.856.627	6,8	2.630.656.187	12,2	264,4	216.519.105	1,2	8,2	21,8
-----	-----	---	-----	---	---	-----	---	---	---
Ukupni prihodi	14.589.069.418	100	21.629.529.338	100	148,3	17.391.458.020	100	80,4	119,2

Izvor: obrada autora prema – Iskra, 2011:12 i Grad Rijeka, 2013:55

Podaci o ukupnim prihodima najznačajnijih djelatnosti na tablici 6 u desetogodišnjem razdoblju i to od 2002., preko posljednje pretkrizne 2007., do 2012. godine (najnoviji dostupni podaci), prikazani u obliku skraćene top-liste formirane temeljem podataka o ukupnim prihodima za 2012. godinu, jasno ocrtavaju utjecaj krize u djelatnostima građevinarstva i poslovanja nekretninama, kao i zadržavanje strukture djelatnosti u kojima prevladava: trgovina (od 46,4 % u 2002. do 38,7 % udjela u 2012. godini), prerađivačka industrija (od 24 % u 2002., preko 19,8 % u 2007. i 23,6 % u 2012. godini), te prijevoz, skladištenje i veze (od 12,9 % u 2002. godini do 16,6 % u 2012. godini). Nadalje, ovakva struktura ukazuje da su u Rijeci najzastupljenije djelatnosti u kojima na razini Hrvatskih MSP-a imaju najveći udjel ukupnog broja zaposlenih u MSP-u (ACE International Consultants S. L. i partneri, 2013:12 i 28): trgovina s 18,26 % i prerađivačka industrija s 18,15 % ukupno zaposlenih u MSP-u. Ovakva struktura dodatno naglašava važnost podupiranja razvoja MSP-a na lokalnoj razini.

2.2 Evolucija uloge malih i srednjih poduzeća

U eri dominacije velikih poduzeća u 1960-ima i 1970-im godinama studije provedene u SAD-u i zapadnoj Europi pokazale su da su mala i srednja poduzeća (Audretsch, 2003:6):

- općenito manje učinkovita u odnosu na velika poduzeća,
- osiguravala manju razinu kompenzacija zaposlenima
- samo marginalno uključena u inovativne aktivnosti (mjereno učešćem u R&D).

No od početka 1970-ih trendovi razvoja krenuli su u suprotnom smjeru. Velika poduzeća racionaliziraju poslovanje kroz restrukturiranje, *outsourcing* ili *downsizing*, a broj vlasnika samostalnih poduzeća raste u OECD državama od 29 milijuna 1972. godine do 45 milijuna u 1998. godini (European Commission, 2003:4). Od početka 70-ih godina 20. stoljeća započela je najveća ekspanzija MSP-a, koji dobivaju sve značajniju ulogu, a njihova razina konkurentnosti jača, kako u odnosu na velika poduzeća, tako i kroz uključivanje u suvremenu globalizaciju poslovanja. Kao četiri ključna doprinosa malih poduzeća tržišnom gospodarstvu izdvajaju se (Deželjin et al., 2002:232-233): otvaranje novih radnih mjesta, doprinos procesu tehnoloških promjena, doprinos regeneraciji zdrave konkurencije između poduzeća različitih veličina unutar grane nacionalnog gospodarstva i na međunarodnom planu, te bogatstvo ponudbenih sadržaja pogotovo na domaćem tržištu. Nove teorije industrijske evolucije (pretežno u prvoj polovici 1990-ih) osigurale su okvir koji poduzetništvo dovodi u pozitivnu vezu s generiranjem ekonomskog rasta, nasuprot tradicionalnim teorijama koje su zastupale stav da poduzetništvo usporava ekonomski rast. Naime, tradicionalni pristup zastupa stav da novo znanje nema važnu ulogu, već rast diktira statična učinkovitost temeljena na iskorištavanju ekonomije obujma. Suprotno tome nove dinamične teorije ističu ulogu znanja koje je neizvjesno, asimetrično i povezano s visokim transakcijskim troškovima, te divergencije nastaju u različitoj procjeni vrijednosti novih ideja. Fokus ovih teorija se prenosi na promjene kao središnji fenomen, uz inovativne aktivnosti kao glavnu manifestaciju promjena. Prevladavajuće mjere utjecaja poduzetništva na ekonomske performanse su: rast zaposlenosti i opstanak, a ostale: prihodi, izvoz, razina plaća, inovativnost i proizvodnost, te povremeno profitabilnost (zbog negativnog utjecaja primjene različitih računovodstvenih pristupa), zadovoljstvo vlasnika i zaposlenika. U 1980-ima i 1990-ima niz mjerenja osigurao je brojne dokaze o pozitivnoj i čvrstoj povezanosti poduzetništva i ekonomskih

performansi i to prema svim indikatorima u različitim razinama istraživanja, od individualaca do ustanova, poduzeća, industrija, geografskih klastera, regija, država pa i skupina država u Europi i SAD-u (Audretsch, 2003:10-13).

2.3 Značaj poduzetništva u ekonomskom razvoju Europske unije

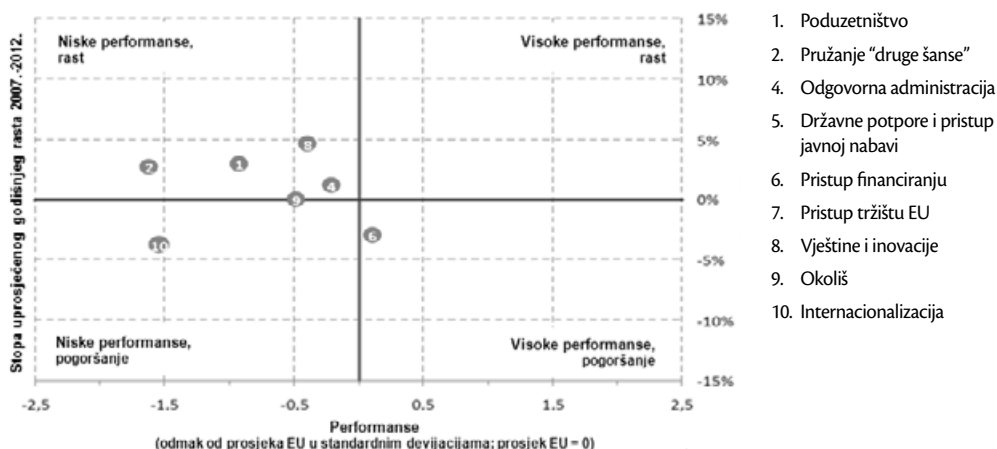
Era dominacije MSP-a proširila se na EU te su do početka 1990-ih mala i srednja dosegla udio u broju poduzeća od preko 99 %. Prethodno spomenute teorije i znanstveno potvrđeni dokazi, kao i sve razvijenije baze statističkih podataka, predstavljali su podlogu koja je pretočena u strateške dokumente EU-a usmjerene k jačanju uloge poduzetništva u ekonomskom i društvenom razvoju. Pritom poduzetništvo kao „način razmišljanja i proces kreiranja i razvijanja ekonomskih aktivnosti stapanjem spremnosti na preuzimanje rizika, kreativnosti i/ili inovativnosti s razumnim upravljanjem, unutar nove ili postojeće organizacije“, kako je definirano u Zelenoj knjizi o poduzetništvu u Europi (European Commission, 2003:6), svojom važnošću nadmašuje značenje koje ima sektor MSP-a, budući da (Škrtić, Mikić, 2006:200-202):

- i. *Poduzetništvo potpomaže otvaranje novih radnih mjesta i gospodarski rast:* nova se radna mjesta sve više ostvaraju u novim malim poduzećima, a ne u velikim, što dokazuju primjeri tijekom 1990-ih godina u Nizozemskoj, SAD-u pa i Hrvatskoj kada su mala poduzeća kroz 12 godina (od 1994. do 2006.) osigurala oko 77.000 novih radnih mjesta, što je u uvjetima stope nezaposlenosti oko 18 % izuzetno značajno.
- ii. *Poduzetništvo ima presudno značenje za konkurentnost:* nove poduzetničke inicijative, koje pokreću novo ili preusmjeravaju postojeće poduzeće, povećavaju proizvodnost i pritisak konkurentnosti te potiču druga poduzeća i jačaju konkurentnu snagu gospodarstva u cjelini, a potrošači dobivaju povećan izbor i niže cijene.
- iii. *Poduzetništvo razvija osobne potencijale:* važne kriterije odabira karijere ne čine samo visoka primanja, već i: sigurnost, razina samostalnosti, raznolikost zadataka te zainteresiranost za posao, no visoka primanja potiču ljude da kroz poduzetništvo zadovolje 'više potrebe', poput samoispunjenja i samostalnosti.
- iv. *Poduzetništvo razvija opće društvene interese:* poduzetnici su pokretačka snaga tržišno orijentiranog gospodarstva i njihovi rezultati donose nova radna mjesta, potrošačima bolju ponudu, a kroz formalne (u velikim poduzećima) i neformalne (u MSP-a), strategije socijalne odgovornosti i brigu za okoliš i održivi razvoj.

Jedinstveni pristup u promicanju politika i razvoju poduzetništva EU-a promovira i kroz Zakonik o malim poduzećima (*Small Business act for Europe*). Taj dokument predstavlja vodič i definira načela u koncipiranju i primjeni politika EU-a u državama članicama, s ciljem jačanja konkurentnosti, stvaranja veće dodane vrijednosti i izjednačene tržišne utakmice za MSP kroz unapređenje zakonskog i administrativnog okruženja širom EU-a. Između deset načela koje definira Zakonik o malim poduzećima važno mjesto zauzima načelo: stvoriti pravila prema principu 'prvo razmisli malo' (*engl. think small first*), tj. pri uvođenju novog propisa verificirati kako se on odražava na MSP (European Commission, 2008:4). Od 2010. godine Europska komisija

uključila je u svoja izvješća (SBA Fact Sheet) i Hrvatsku. Dio izvješća za područje poduzetništva prikazan je u sklopu točke 2.1. ovog rada, a nastavno i dinamika performansi prema (nevaganom) prosjeku agregiranih pokazatelja pojedinih načela.

Grafikon 2. Performanse prema SBA pokazateljima za Hrvatsku i EU u razdoblju od 2007. do 2012.

Izvor: European Commission, 2012 b:3

Prikaz dinamike performansi na grafikonu 2, kao i prikazi kretanja pokazatelja poduzetničke aktivnosti (tablice 1 i 2) ukazuju na značajno zaostajanje Hrvatske prema većini kriterija. Pored toga, iz prikaza trendova u pogledu kretanja strukture i broja zaposlenih u MSP-ima datih u točki 2.1. razvidno je da Hrvatska i grad Rijeka prate dinamiku i strukturu koja vrijedi za prosjek EU-a. Istovremeno je utvrđeno i da struktura gospodarskih grana u gradu Rijeci slijedi obrazac koji vrijedi za prosjek Hrvatske. Nadalje, u ovom radu je uvodno te u točkama 2.2. i 2.3. istaknut značaj koji EU pridaje razvoju sektora MSP-a, kao i opredjeljenju za uspostavu i jačanje sustava poticanja poduzetništva, te nadzoru učinaka poticaja, koje je iskazano i kroz dokumente o strateškim i taktičkim razinama EU-a. Slično opredjeljenje iskazala je i Hrvatska i to još desetak godina prije ulaska u Europsku uniju, kroz prihvaćanje Europske povelje o MSP-u iz 2000. godine (*Charter for Small Enterprises*), uz Lisabonsku strategiju i Akcijski plan za poduzetništvo iz 2004. (*Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship*), tada jedan od ključnih strateških i akcijskih dokumenata kojima EU potiče razvoj MSP-a (Kutnjak, 2010:84). Time je Hrvatska preuzela obvezu da kroz napore ministarstava, agencija i drugih sudionika realizira i primijeni najvažnije principe koji trebaju biti integrirani u nacionalnu politiku za malo i srednje poduzetništvo.

Usvajanje elemenata sustava pružanja potpore malom i srednjem poduzetništvu koje promovira EU kroz svoje akte započelo je u Hrvatskoj 2002. godine kroz Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/2002), koji je izmijenjen i dopunjen 2007. godine (NN 63/2007), te 2012. i 2013. godine (NN 53/2012 i 56/2013). Programom razvoja malog gospodarstva utvrđene su smjernice razvoja, poticajne mjere, nositelji provedbe poticajnih mjera, provedbene aktivnosti, izvori sredstava, razdoblje provedbe pojedinih poticajnih mjera te metodologija praćenja

provedbe pojedinih mjera. Vlade Republike Hrvatske donosile su Programe za razdoblja od 2004. do 2008. i 2008. do 2012. godine. Danas Hrvatska regulira i potiče sektor MSP-a kroz niz politika i programa, a posebno posredstvom (prilagođeno prema: CEPOR, 2012 b:24):

- Strategije razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.,
- Strateških planova za razdoblje 2012. – 2014. i razdoblje 2014. – 2016.,
- Strategije razvoja klastera 2011. – 2020.,
- Strategije razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2013.,
- Strategije učenja za poduzetništvo 2010. – 2014.,
- Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011. – 2013.,
- Poduzetničkog impulsa 2012., 2013. i 2014.

Pritom treba naglasiti da je dokument Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020. dokument koji zamjenjuje sve druge politike i programe sustava potpora malom i srednjem poduzetništvu i obrtu, ujedno prvi takav strateški dokument u području poduzetništva od osnutka Hrvatske.

Slijedom navedenog vidljivo je da je Hrvatska prepoznala potrebu za usvajanjem dokumenata i tako pokazala namjeru slijeđenja opredjeljenja i preporuka EU-a u pogledu poticanja poduzetništva i sektora MSP-a. Radi usporedbe kompatibilnosti hrvatskog pristupa poticanju poduzetništva i sektora MSP-a, kao važnom čimbeniku sveukupnog gospodarskog, ali i društvenog rasta u EU-u i svijetu uopće, definirane su sljedeće podhipoteze rada:

- *H1a. U krovnim strateškim dokumentima na nacionalnoj – hrvatskoj i lokalnoj razini (u gradu Rijeci) usvojeni su prioriteti i ciljevi koje kroz sustav poticanja poduzetništva i MSP-a promovira EU, što pozitivno utječe na stavove prema poduzetništvu i jačanje uloge MSP-a u Hrvatskoj i gradu Rijeci;*
- *H1b. Strateški ciljevi poticanja poduzetništva usvojeni na sektorskoj nacionalnoj – hrvatskoj i lokalnoj razini (u gradu Rijeci) prate opredjeljenja koja zastupa EU, što pozitivno utječe na razvoj poduzetništva i MSP-a u Hrvatskoj i gradu Rijeci.*
- *H2. Na nacionalnoj – hrvatskoj i lokalnoj razini (u gradu Rijeci) način praćenja i kontrole utjecaja mjera poticanja MSP-a ima negativan utjecaj na konkurentnost i razvoj potencijala MSP-a i poduzetništva uopće.*

Podhipoteze determinirane na temelju prethodno prikazanih analiza i istraživanja mogu se sublimirati u hipotezu ovog rada: *Razina dokumentirane usvojenosti strategija i akcijskih planova poticanja malog i srednjeg poduzetništva koje promovira EU, na nacionalnoj i lokalnoj razini pozitivno, a pristup analizi i kontroli utjecaja mjera poticanja, negativno utječe na razvoj potencijala hrvatskog poduzetništva.*

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U sklopu dokazivanja postavljene hipoteze rada, odnosno radi usporedbe kompatibilnosti hrvatskog pristupa poticanju poduzetništva, provedeno je istraživanje 'za stolom' za europsku, nacionalnu i lokalnu razinu. Istraživanje lokalne razine kompatibilnosti provedeno je kroz analizu poslovnog slučaja (engl. case-study) grada Rijeke koji je odabran budući zadovoljava postavljene kriterije: veličine grada i dostupnosti analiza. Naime, Rijeka je jedan od tzv. 'velikih' gradova u Hrvatskoj (više od 35.000 stanovnika), sukladno Zakonu o lokalnoj i područnoj - regionalnoj samoupravi (NN 109/07), te ima zakonska ovlaštenja i veće financijske mogućnosti za poticanje poduzetništva u odnosu na županije (izuzev Grada Zagreba), općine i ostale gradove. Nadalje, s obzirom da podaci o načinima i rezultatima analiza poticanja poduzetništva (što je područje istraživanja obuhvaćeno podhipotezom H2), nisu javno dostupni, odabran je grad Rijeka.

Kao relevantni dokumenti za komparaciju sustava poticanja poduzetništva, u sklopu istraživanja obuhvaćenog podhipotezama H1a i H1b, na razini EU-a odabrani su:

- Strategija Europa 2020. i
- Akcijski plan za poduzetništvo 2020.,
- na razini Hrvatske:
- Program Vlade za razdoblje 2011. – 2015. i
- Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.,
- a za razinu grada Rijeke:
- Strategija razvoja grada Rijeke 2014. – 2020.,
- Opći program mjera razvoja poduzetništva na području grada Rijeke i Poduzetnički impuls za 2013. (kao nacionalni dokument – program, koji se primjenjuje paralelno s lokalnim programima poticanja, na istom području).

Nadalje, u sklopu dokazivanja podhipoteze H2, korišteno je istraživanje korisnika potpora koje nudi Grad Rijeka prema Općem programu mjera razvoja poduzetništva na području Rijeke (u daljnjem tekstu: Opći program). Istraživanje je proveo Odjel gradske uprave za poduzetništvo Grada Rijeke anketnim upitnikom koji je osmislio autor ovog rada zaposlen u spomenutom odjelu. Upitnik s ukupno 6 pitanja (i više podpitanja) obuhvatio je ključna područja – projekte sufinanciranja, a distribuiran je poduzetnicima – korisnicima potpora u 2009. godini (N = 43), uz odaziv od 25,45 %.

4. REZULTATI ANALIZE SUSTAVA POTICANJA PODUZETNIŠTVA

4.1 Komparativna analiza prioriteta i ciljeva poticanja poduzetništva

Nastavno su prikazani rezultati komparacije ključnih razvojnih prioriteta i ciljeva (tablica 7), te ključnih odrednica strateških sektorskih dokumenata za razvoj poduzetništva na europskoj, nacionalnoj i lokalnoj razini (tablica 8), temeljem odabranih dokumenata.

Tablica 7. Usporedba ključnih razvojnih prioriteta i ciljeva u krovnim strateškim dokumentima na europskoj, nacionalnoj i lokalnoj razini

Razina	EU	Republika Hrvatska	Grad Rijeka
Dokument	Strategija Europa 2020.	Program Vlade za razdoblje 2011-2015.	Strategija razvoja grada Rijeke 2014.-2020.
Strateški prioriteti	<ul style="list-style-type: none"> - pametan rast kroz razvijanje ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji, - održiv rast kroz promicanje ekonomije koja učinkovito iskoristava resurse, koja je zelena i konkurentnija, - uključiv rast kroz njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost. 	<p>Sigurnost, solidarnost, ravnopravnost, pravednost i napredak svih hrvatskih građana kroz realizaciju tri osnovna stupa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - snažan gospodarski rast temeljen na stvaranju novih vrijednosti, - manja i učinkovitija državna potrošnja, - mijenjanje sustava društvenih vrijednosti. 	<ul style="list-style-type: none"> - pametan rast (čime se potiču znanje, inovacije, obrazovanje i digitalno društvo) - održiv razvoj (čime će naša proizvodnja postati učinkovitija u iskorištavanju resursa, uz istovremeno povećanje konkurentnosti) - uključiv rast (povećanjem sudjelovanja na tržištu rada, stjecanjem vještina te borбом protiv siromaštva).
Strateški ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> - 75 % populacije u dobi između 20 i 64 godine trebalo bi biti zaposleno, - 3 % BDP-a EU treba investirati u istraživanje i razvoj, - treba ispuniti klimatsko-energetske ciljeve "20/20/20" (uklj. i povećanje do 30 % manje emisije ako okolnosti dozvoljavaju), - postotak osoba koje rano napuste školovanje trebao bi biti ispod 10 % a najmanje 40 % mlade generacije trebalo bi završiti tercijarni stupanj obrazovanja, - 20 milijuna manje ljudi trebalo bi biti u opasnosti od siromaštva. 	<ul style="list-style-type: none"> - rast BDP-a i zapošljavanje, - održivi rast proračunskih prihoda i usklađenje rashoda s kapacitetima, - snažno ulaganje u znanje i obrazovanje, - uklanjanje korupcije iz tijela javne vlasti, - reforma poreznoga sustava, - financijska i upravljačka decentralizacija, - zaštita radničkih prava i osiguranje jednakih šansi za najosjetljivije društvene skupine, - uspostava održivog mirovinskog i svima dostupnog zdravstvenog sustava. 	<ul style="list-style-type: none"> - globalno pozicionirati Rijeku razvojem riječkoga prometnog pravca, - na temeljima društva znanja i novih tehnologija razviti konkurentno gospodarstvo, - osigurati dostojanstvo svih građana jačanjem socijalne uključenosti i razvojem projekata od zajedničkog interesa.

Izvor: obrada autora prema European Commission, 2010 a:3; Vlada Republike Hrvatske, 2011:3-4; Grad Rijeka, 2013:117-8.

Tablica 8. Usporedba ključnih odrednica strateških sektorskih dokumenata za razvoj poduzetništva na europskoj, nacionalnoj i lokalnoj razini

Razina	EU	Republika Hrvatska	Grad Rijeka
Dokument	Akcijski plan za poduzetništvo 2020.	Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.	Opći program mjera razvoja poduzetništva na području grada Rijeke
Strateški ciljevi	<ol style="list-style-type: none"> <u>Poduzetničko obrazovanje i trening koji podupire rast i kreiranje poslovnih pothvata na novim temeljima:</u> jačanje rasprostranjenosti i kvalitete učenja za poduzetništvo i na novim dostignućima: visoko obrazovanje za poduzetništvo. <u>Kreiranje okruženja gdje poduzetnici mogu procvjetati i rasti kroz šest ključnih područja u kojima treba ukloniti barijere:</u> <ul style="list-style-type: none"> – <u>olakšan pristup financiranju,</u> – <u>podupiranje poduzetnika u ključnim fazama poslovnog životnog ciklusa,</u> – <u>oslobađanje novih poslovnih prilika u digitalno doba,</u> – <u>olakšani transfer poslovanja,</u> – pojednostavljene procedure stečaja i 'druga šansa' za poštene poduzetnike, – <u>jednostavnija i jasnija regulativa.</u> <u>Stvaranje uzora</u> (kroz uspješne 'priče' poduzetnika) i <u>dostizanje specifičnih ciljnih skupina</u> (žene, seniori, migranti, nezaposleni, mladi). 	<p>Opći cilj: povećanje konkurentnosti maloga gospodarstva u Hrvatskoj</p> <p>Strateški ciljevi:</p> <ol style="list-style-type: none"> <u>Poboljšanje ekonomske uspješnosti maloga gospodarstva u proizv. i uslužnim granama većim ulaganjem u istraživanje i razvoj, višim stupnjem inovacija, rastom izvoza i razvojem posl. mreža.</u> <u>Poboljšanje pristupa financiranju i uklanjanje financijskog jaza za malo gospodarstvo.</u> <u>Promocija poduzetništva radi pružanja potpore osnivanju novih poduzeća, rasta broja aktivnih poduzeća i jačanja potpornih institucija što će pridonijeti ravnomjernijem regionalnom razvoju.</u> <u>Poboljšanje poduzetničkih vještina</u> kroz jačanje upravljačkih kompetencija, jačanjem udjela visokokvalificiranih zaposlenika te podupiranjem cjeloživotnog učenja zaposlenih u subjektima maloga gospodarstva. <u>Poboljšano poslovno okruženje</u> kroz nadgradnju ostvarenog napretka uklanjanjem preostalih administrativnih opterećenja i olakšavanjem poslovanja u Hrvatskoj. 	<ol style="list-style-type: none"> Jačanje konkurentnog nastupa poduzetnika na tržištu. Ostvarenje <u>praktičnog obrazovanja i boljeg informiranja u poduzetništvu.</u> Poboljšanje uvjeta <u>raspoloživosti financijskih resursa.</u> Unapređenje korištenja <u>poduzetničke prostorne i informativne infrastrukture za realizaciju poduzetničkih poduhvata.</u> Podizanje <u>razine poduzetničke kulture.</u> <p>Poduzetnički impuls 2013.</p> <ol style="list-style-type: none"> Sustav potpora s mjerama: <ol style="list-style-type: none"> Mikropoduzetništvo, obrti i klasteri Jačanje poslovne konkurentnosti poduzetnika i obrtnika Razvoj poduzetničke infrastrukture i poslovnog okruženja Obrazovanje za poduzetništvo i obrte očuvanje tradicijskih i umjetničkih obrta Financiranje MSP-a i obrta Projekti EU-a Institucijska podrška

Izvori: obrada autora prema European Commission, 2010 b:3,5-26; Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2013 a:3; Grad Rijeka, 2008:1 i Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2013b:13

Pregled strateških prioriteta i ciljeva na tri razine nije u potpunosti usporediv, budući da se za europsku i lokalnu razinu temelji na strateškim dokumentima koji dosljednije prate ključne elemente strateškog planiranja, dok za nacionalnu razinu u trenutku provođenja istraživanja takav dokument nije bio raspoloživ. No usprkos tome iz pregleda je uočljivo (podcrtani dijelovi teksta), da prioriteta i ciljevi definirani na nacionalnoj i lokalnoj razini u mnogome slijede odrednice date u krovnom europskom dokumentu, posebno u pogledu: jačanja konkurentnosti, rasta zapošljavanja, razvoju društva znanja i socijalno osjetljivom razvoju. To je svakako pozitivna pretpostavka uspješnoj realizaciji niza projekata, posebno onih koji su usmjereni ka potencijalnom iskorištavanju sredstava iz namjenskih europskih fondova. Iako na nacionalnoj i lokalnoj razini, ciljevi nisu kvantificirani, Hrvatska prihvaća ciljeve zacrtane na razini EU-a i od 2011. godine prati dostignute veličine prema jedinstvenim pokazateljima u sklopu Strategije Europa 2020. Pritom Hrvatska najviše zaostaje za prosjekom EU-a (EU-27) prema pokazateljima (Vlada Republike Hrvatske, 2013:33): udjela istraživanja i razvoja u BDP-u s 0,75 % prema 2,03 % u EU-27 i zastupljenosti tercijarno obrazovanih s 24,5 % prema 35,5 % u EU27, a prednjači u manjoj stopi mladih koji napuštaju školovanje, s 4,1 % prema prosjeku EU-27 od 12,9 %. Nastavno su analizirani strateški sektorski dokumenti za razvoj i poticanje poduzetništva na sve tri razine.

Kroz usporedbu strateških ciljeva definiranih u dokumentima orijentiranim na razvoj poduzetništva na europskoj, nacionalnoj i lokalnoj razini uočljivo je (podcrtani dijelovi teksta) da se u svim dokumentima ističe: važnost obrazovanja za poduzetništvo, olakšan pristup financiranju i podizanje poduzetničke kulture.

Uz dokumente analizirane u tablici 8, Hrvatska primjenjuje i druge dokumente koji također slijede preporuke Europske komisije, primjerice Strategiju za razvoj ženskog poduzetništva 2010. – 2013. koja je postavila sljedeće ciljeve (CEPOR, 2009:9):

- *dugoročni cilj*: kontinuirano raditi na promjenama vrijednosnog sustava, ponašanja i okoline o kojima ovisi jačanje poduzetničke aktivnosti žena,
- *srednjoročni cilj – do 2013. godine*: značajno povećati broj žena koje pokreću poslovni pothvat i broj žena – vlasnica rastućih poslovnih pothvata, kako bi se ostvarila razina poduzetničke aktivnosti žena na razini koja se ostvaruje u SAD (mjereno odnosom TEA indeksa žena i TEA indeksa muškaraca, stanje 2008. godine), što znači smanjiti jaz od 1 prema 2,41 na jaz od 1 prema 1,43.

4.2 Praćenje uspješnosti implementacije programa poticanja poduzetništva

Pored definiranja i provedbe ciljeva i programa vrlo je važno pratiti učinke poduzetih aktivnosti kako bi se procijenio doprinos pojedinih mjera, te osiguralo učinkovito trošenje u javnom sektoru. Za tu svrhu EU je odabrao ključne pokazatelje koji su dostupni i za razinu Hrvatske u izvješćima Europske komisije *SBA Fact Sheet Croatia* i sadrže podatke koji se prate od 2007. godine. Bogat izvor podataka i iznimno vrijedan alat u *ex post* evaluaciji mjera poticanja poduzetništva i MSP-a predstavlja i obnovljeno izdanje GEM brošure za Hrvatsku (sa značajnim dijelom posvećenim regionalnim pokazateljima – po

županijama i NUTS-2 regijama), te izvješća o MSP-u za 2012. i 2011. godinu u izdanju CEPOR-a. Vrlo korisna su i izvješća opservatorija za MSP za 2013. i za 2012. godinu (ACE International Consultants S. L. i partneri), te publikacije Obrtništvo u brojkama (podaci od 2003. do 2012. godine) u izdanju Hrvatske obrtničke komore. Sva spomenuta izvješća, kao i izvješća *Doing Business* (IFC) i izvješće Svjetske banke koriste se i pri analizi provedbe operativnog programa Poduzetnički impuls, kao i Strategije za razvoj poduzetništva 2013. – 2020. Značajnu podlogu predstavljaju i istraživanja administrativnih, pravnih i drugih prepreka na koja nailaze MSP i obrti, koja se periodično provode. Tako je u 2013. godini istraživanje proveo ACE International Consultants S. L. i partneri na uzorku od 502 MSP-a i 520 obrta.⁶

No iako su poduzetnicima i odgovornima za formuliranje politika i programa poticanja poduzetništva u posljednjim godinama dostupna sve brojnija i sveobuhvatnija domaća i međunarodna istraživanja i dalje nedostaju *ex ante* evaluacije, koje su posebno važne u pogledu primjene načela 'prvo razmišljaj malo' (engl. *Think Small First*) definiranog u Zakoniku o malim poduzećima (European Commission, 2008:7). Na lokalnoj razini, međutim, izrazit je nedostatak podataka i za *ex post* evaluacije, budući se većina pokazatelja iz spomenutih dokumenata, odnosi na nacionalnu, manjim dijelom na regionalnu, a vrlo malim za lokalnu razinu. Pritom vrijedi istaknuti napore koje ulaže Centar za lokalni ekonomski razvoj Ekonomskog fakulteta Rijeka kroz projekt EFRISTAT, u sklopu kojeg je utvrđena metodologija utvrđivanja veličine BDP-a za razinu gradova (kombinacijom statističkih i primarnih – anketnih izvora), no zasad bez šire i javno dostupne primjene (više na: www.cler.hr). Projekt Indeks konkurentnosti gradova (*City Index*), koji je razvio Razvojni forum Zagreb ugašen je nakon izdanja za 2009. godinu (za razdoblje od 2004. do 2009.).

Na razini dijela država članica EU-a i OECD-a dostupna su od 2011. godine i publikacije *Entrepreneurship at a Glance*, u pripremi OECD – Eurostat *Entrepreneurship Indicators Programme* (EIP), koje se oslanjaju na relevantne smjernice politika poticanja poduzetništva. Set pokazatelja obuhvaća šest područja s ukupno 82 pokazatelja (OECD 2013:9-10 i 96-100) i to: regulatorni okvir, tržišni uvjeti, pristup financiranju, stvaranje i distribucija znanja, poduzetničke sposobnosti i poduzetnička kultura. Neki od tih pokazatelja navedeni su u pregledu na tablici 9, a u Hrvatskoj će biti dostupni ovisno o dinamici harmoniziranja podataka Državnog statističkog zavoda Republike Hrvatske s Europskim statističkim sustavom (ESS), što je i definirano Strategijom razvitka službene statistike 2013. – 2022. (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2013:21).

⁶ Skraćeno izvješće dostupno na: <http://www.minpo.hr>

Tablica 9. Usporedba ključnih ciljeva i pokazatelja rezultata poticanja poduzetništva na europskoj i nacionalnoj razini

EU		Republika Hrvatska	
Akcijski plan za poduzetništvo 2020.		Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.	
Ciljevi	Pokazatelji	Ciljevi	Pokazatelji
1. Poduzetničko obrazovanje i trening	<ul style="list-style-type: none">– uloga poduzetničkog obrazovanja– stavovi prema neuspjehu,– preferencije i izvedivost samozapošljavanja	1. Poboljšanje poduzetničkih vještina Unaprjeđenje znanja i kompetencija poduzetnika i njihovih zaposlenika za 10 % te rast broja znanstvenika zaposlenih u poduzetništvu za 35 %	<ul style="list-style-type: none">– % radne snage u izobrazbi (trenutačno – 2013. = 2,3 %)– % znanstvenika zaposlenih u poduzetništvu (19 % u 2010.)
2. Uklanjanje barijera u šest područja: <ul style="list-style-type: none">– olakšan pristup financiranju	<ul style="list-style-type: none">– stav prema pristupu financiranju i zajedničkim ulaganjima	2. Poboljšanje pristupa financiranju Za 40 % više ponude fin. sredstava za MSP (u 2010. banke su samo 39,7 % plasirale gospodarstvu)	<ul style="list-style-type: none">– % povećanja udjela mikro i malih podu-zetnika u kreditnom portfelju (2010 = 8 %)– % povećanje udjela ostalih financijskih instrumenata
<ul style="list-style-type: none">– podupiranje poduzetnika u ključnim fazama poslovnog životnog ciklusa– pojednostavljenje procedure srečaja i davanje 'druge šanse' za poštene poduzetnike– olakšani transfer poslovanja– jednostavnija i jasnija regulativa.	<ul style="list-style-type: none">– veličine zaposlenih, dodane vrijednosti, proizvodnosti i izvoza po veličini poduzeća– stope rađanja, umiranja i preživljavanja poduzeća,– broj novih poduzeća,– broj srečajeva.	3. Promocija poduzetništva Povećanje broja poduzetnički aktivnih ljudi (mjereno TEA indeksom) na > 8	<ul style="list-style-type: none">– Rast vrijednosti TEA indeksa, odnosno rast broja poduzetnički aktivnih ljudi (TEA indeks 7,32 u 2011.)
<ul style="list-style-type: none">– oslobađanje novih poslovnih prilika u digitalno doba	<ul style="list-style-type: none">– razina samozapošljavanja,– udjel visokotehnoloških poduzeća,– udjel 'gazela' (brzorastućih poduzeća),	4. Poboljšanje ekonomske uspješnosti Povećanje udjela sektora maloga gospodarstva u BDP-u za 10 %.	<ul style="list-style-type: none">– Udio MSP-a u BDP-u (51,6 % u 2010.)
3. Stvaranje uzora i dosizanje specifičnih ciljnih skupina (žene, seniori, migranti, nezaposleni, mladi).	<ul style="list-style-type: none">– spolne razlike u samozapošljavanju,– samozapošljavanje među mladima, ženama, seniorima i migrantima	5. Poboljšanje poslovnog okruženja Podizanje Hrvatske u prvih 50 zemalja na rang-listi izvješća Svjetske banke „Doing Business“ tijekom trajanja strategije.	<ul style="list-style-type: none">– Položaj Hrvatske na godišnjoj rang listi prema istraživanju Svjetske banke „Doing Bussiness“ (trenutačno 84. mjesto)

Napomena: Akcijski plan za poduzetništvo 2013.-2020., kao krovni dokument EU-a, ne kvantificira veličine pojedinih mjera, već je to u ingerenciji država članica
Izvori: obrada autora prema European Commission, 2010 b5-26; OECD 2013:10; Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2013 a:39

Iz pregleda pokazatelja vidljivo je da se u Hrvatskoj u aktualnim dokumentima pretežno koriste isti pokazatelji, kao i na razini EU-a, odnosno OECD-a. Pritom su malobrojniji potcrtani pokazatelji na nacionalnoj razini, no i šireg obuhvata – TEA indeksi. No ti pokazatelji definirani su tek u Strategiji razvoja poduzetništva 2013. – 2020., koja je usvojena polovinom 2013. godine, dok se ranije politika malog gospodarstva u Hrvatskoj nije dovoljno bavila mjerenjem utjecaja i opravdanosti instrumenata na kojima se ta politika temelji (Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2013 a:6).

U pregledu na tablici 9 nije obuhvaćena lokalna razina, budući da Opći program mjera razvoja poduzetništva na području grada Rijeke (u daljnjem tekstu: Opći program), temeljem kojeg se dodjeljuju lokalno planirana sredstva za poticanje MSP-a i obrtnika (Grad Rijeka, 2008), dijelom prati mjere definirane u Strategiji razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020., odnosno prethodno važećem Programu za razvoj malog gospodarstva 2008.-2012. (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, 2008), no ne i pokazatelje definirane za nacionalnu razinu, budući da su oni samo djelomično dostupni na lokalnoj razini (samo broj poduzeća, zaposlenih i ukupnih prihoda/rashoda prema veličini poduzeća). Zbog toga se i rezultati mjera poticanja poduzetništva u sklopu Općeg programa prate samo kroz godišnje usporedbe broja, ukupnog i prosječnog iznosa dodijeljenih potpora po pojedinim vrstama potpora, te povremena istraživanja zadovoljstva korisnika lokalnih poticaja. Istraživanje koje je radi kontrole uspješnosti primjene poticajnih mjera, ali i dobivanja podloga za eventualne korekcije Općeg programa proveo Odjel gradske uprave za poduzetništvo Grada Rijeke 2009. godine kroz istraživanje korisnika potpora Grada Rijeke u prethodnoj godini, pokazalo je rezultate prikazane u tablici 10.

Tablica 10. Rezultati ispitivanja zadovoljstva korisnika potpora Općeg programa

Pitanja	Odgovori
1. U kojoj mjeri smatrate korisnim učinak bespovratne potpore na svoje poslovanje?	– ocjena 5 (raspon od 1 – najmanje koristan do 5 - najkorisniji)
2. Od koga ste dobili prve informacije o mjerama jačanja konkurentnosti poduzetnika na području grada Rijeke?	– od prijatelja/ poslovnih partnera (44,45 %) – iz novina (33,34 %) – SMS servisom Grada Rijeke (11,12 %) – na web-stranici Grada Rijeke (11,12 %).
3. Smatrate li da je visina dobivene potpore odgovarajuća Vašim potrebama?	– zadovoljno (77,78 %) – nije zadovoljno (22,22 %) – kao razlog nezadovoljstva visinom potpore dio ispitanika je naveo je da bi adekvatna potpora bila 50 % ili više od ostvarenih troškova bez limitiranja iznosa
4. Koliko ste zadovoljni komunikacijom s Odjelom za poduzetništvo Grada Rijeke?	– potpuno zadovoljavajuća (55,56 %) – zadovoljavajuća (44,45 %)
5. U kojem bi segmentu Vašeg budućeg poslovanja bespovratne potpore bile najkorisnije?	– potpore za sudjelovanje na domaćim sajmovima (11,12 %) – školovanje – edukacija zaposlenika (11,12 %) – marketinške aktivnosti (33,34 %) – razvoj i unapređenje postojećih projekata (11,12 %) – troškovi najamnine (11,12 %) – potpora za recertificiranje standarda kvalitete (11,12 %) – izrada web-stranice (22,23 %) – razvoj i uvođenje novih tehnologija (22,23 %) – obrada stranog tržišta (11,12 %)
6. Navedite Vaše prijedloge aktivnosti i mjera kojima bi Odjel gradske uprave za poduzetništvo Grada Rijeke pripomogao Vašem poslovanju	– promocija riječkih proizvoda na domaćem i inozemnim tržištima – obrazovanje i usavršavanje zaposlenika – subvencije za uvođenje novih tehnologija – povoljniji uvjeti najma/kupnje gradskih poslovnih prostora

Izvor: obrada autora prema podacima Odjela gradske uprave
za poduzetništvo Grada Rijeke, 2009.

Rezultati ankete sveukupno upućuju na zadovoljstvo korisnika primljenim potporama i potrebu razvoja novih potpora koje su i uvedene već od 2010. godine: subvencioniranje troškova implementacije industrijskog dizajna, troškova obrazovanja, stručnog osposobljavanja i usavršavanja zaposlenika te poticanje udruživanja gospodarskih subjekata, a za razdoblja koja slijede dogovorene su i mjere jačanja konkurentnosti u dijelu promocije proizvoda i nastupa poduzeća na inozemnim tržištima. Nadalje, temeljem rezultata o kanalima informiranja poduzetnika (samo 11 % poduzetnika saznalo je za mjere na gradskim *web*-stranicama), utvrđena je potreba za širim korištenjem javnih medija, uz naglasak na uvođenje novih oblika komuniciranja (prvenstveno društvenih mreža).

5. ZAKLJUČAK

Svrha ovog rada bila je analizirati modalitete usvajanja sustava pružanju potpora malom i srednjem poduzetništvu koje promovira EU, na nacionalnoj – hrvatskoj i lokalnoj razini u gradu Rijeci.

Metodama komparacije i analize strateških prioriteta i ciljeva dostupnih strateških dokumenata (pritom je za nacionalnu razinu uspoređivan dokument koji najbliže odgovara obuhvatu dokumenata na europskoj i lokalnoj razini), utvrđeno je da se na lokalnoj razini prate svi strateški europski prioriteti, dok opredjeljenja na nacionalnoj razini djelomično prate dva od ukupno tri prioriteta. U pogledu strateških ciljeva, nacionalna razina slijedi europske odrednice u 60 % definiranih područja (3/5), a na lokalnoj razini sljedljivost se prepoznaje na razini 40 % ciljeva (2/5). Sumarno, komparacija strateških prioriteta i ciljeva pokazala je da na nacionalnoj i lokalnoj razini postoji usvojenost strateških odrednica razvoja od 62,5 %, iako s različitom strukturom prema prioritetima i ciljevima. Zbog toga se može ustvrditi da je podhipoteza H1a dokazana, tj. da razina usvojenosti prioriteta i ciljeva koje kroz sustav poticanja poduzetništva i MSP-a promovira EU, u krovnim strateškim dokumentima na nacionalnoj – hrvatskoj i lokalnoj razini (u gradu Rijeci), pozitivno utječe na stavove prema poduzetništvu i jačanje uloge MSP-a.

Kroz analizu i komparaciju sektorskih dokumenata provjeravana je usvojenost strateških ciljeva u pogledu implementacije sustava poticanja poduzetništva i MSP-a u praksi, s europskim polazištima – preporukama. Istraživanjem je utvrđeno da je na nacionalnoj razini (kroz Strategiju razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. - 2020.) usvojeno 44,4 % preporuka, a na lokalnoj razini kroz Opći program trećina preporuka, te kroz Poduzetnički impuls 2013. 22,2 % preporuka, no ukupno i dalje na razini jedne trećine. Pritom je važnost obrazovanja za poduzetništvo i olakšan pristup financiranju usvojen u sektorskom dokumentu nacionalne razine, te u oba dokumenta koji se primjenjuju na lokalnoj razini u gradu Rijeci. Ovi zaključci upućuju da je podhipoteza H1b djelomično dokazana, budući da su *strateški ciljevi poticanja poduzetništva koje zastupa EU, na sektorskoj nacionalnoj i razini grada Rijeke, usvojeni na prosječnoj razini od 29,6 % (prosječno je usvojeno 2,7 od ukupno 9 europskih preporuka), pa je moguće očekivati slab, no pozitivan utjecaj na razvoj poduzetništva i MSP-a.*

U pogledu kvalitete praćenja uspješnosti implementacije programa poticanja poduzetništva, komparirani su ciljevi i pripadajući pokazatelji nacionalne – hrvatske i europske razine, budući da u dokumentima koji su usvojeni na lokalnoj razini nisu definirani odgovarajući usporedivi pokazatelji. Istovremeno je dio pokazatelja definiranih na nacionalnoj razini dostupan za niže

prostorne razine – regije i županije (NUTS-2 i NUTS-3 razine), ali ne i za razinu gradova (LAU 1 i 2 razine). Komparacijom raspoloživosti pokazatelja utjecaja mjera poticanja poduzetništva utvrđeno je da je u posljednje dvije-tri godine dostupno niz istraživanja koja se provode prema metodologiji koju je usvojila Europska komisija, OECD ili GEM konzorcij, što jamči usporedivost podataka s ostalim članicama na razini EU-a i šire (OECD članice i države obuhvaćene GEM istraživanjima), te daje kvalitetne podloge za procjenu postojećih i formuliranje budućih politika i programa poticanja poduzetništva na nacionalnoj razini. No pri analizi provedbe nacionalnih programa poticanja poduzetništva i obrta (npr. Poduzetnički impuls), pokazatelji su samo dijelom primjenjivi na lokalnoj razini, budući da je samo dio podataka koje priprema FINA dostupan za razinu gradova (pritom i ograničene pouzdanosti). Istraživanjem koje je proveo Odjel gradske uprave za poduzetništvo Grada Rijeke izvršena je *ex post* evaluacija mjera poticanja MSP-a u prethodnom razdoblju, no zbog svog obuhvata ne može poslužiti kao zamjena za pokazatelje koji se koriste na razini EU-a i nacionalnoj razini. Temeljem istraživanja slijedi da treba odbaciti podhipotezu H2 u dijelu koji se odnosi na nacionalnu razinu, a prihvatiti na lokalnoj razini, tj. da način praćenja i kontrole utjecaja mjera poticanja MSP-a ima negativan utjecaj na konkurentnost i razvoj potencijala MSP-a i poduzetništva uopće, na lokalnoj razini.

Radi dostizanja više razine usvojenosti preporuka EU-a, no još važnije, radi postizanja boljeg nadzora i bolje učinkovitosti trošenja javnih sredstava putem mjera iz sustava poticanja poduzetništva, MSP-a, obrta i zadruga, potrebno je i dalje inzistirati na uspostavljanju javno dostupne baze podataka za lokalne razine, na temelju kojih bi se mogle utvrditi promjene veličina pokazatelja koji se već univerzalno koriste na višim prostornim razinama.

LITERATURA

- ACE International Consultants S. L. i partneri (2012) *Izvješće opservatorija malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, www.minpo.hr, 10. 6. 2013.
- ACE International Consultants S. L. i partneri (2013) *Izvješće opservatorija malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, www.minpo.hr, 20. 12. 2013.
- Audretsch, D. B. (2003) *Entrepreneurship: A survey of the literature*, Brussels, D-G European Commission, <http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/document.htm>, 27. 12. 2013.
- CEPOR (2012 a) *Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom?*, www.cepor.hr, 19. 6. 2013.
- CEPOR (2012 b) *Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2012.*, www.cepor.hr, 4. 1. 2014.
- CEPOR (2011) *Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2011.*, www.cepor.hr, 27. 9. 2013.
- CEPOR (2009) *Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj*, www.cepor.hr, 21. 9. 2011.
- Deželjin J. et al. (2002) *Poduzetnički menadžment*, Zagreb: M.E.P. Consult
- Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2013) *Strategija razvitka službene statistike 2013. – 2022.*, www.dzs.hr, 23. 12. 2013.
- European Commission (2013) *Annual report on European SMEs 2012/2013*, Report Croatia i EU27 2008.-2013., http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/summarypaper_en.pdf, 4. 1. 2014.
- European Commission (2012 a) *Flash Eurobarometer 354*, Brussels, <http://www.ec.europa.eu>, 3. 1. 2014.
- European Commission (2012 b) *SBA Fact Sheet 2012 Croatia*, Brussels, <http://www.ec.europa.eu>, 3. 1. 2014.

- European Commission (2010 a) *Europe 2020, A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, Brussels, http://europa.eu/pdf/complet_en_barroso_007_-_europe_2020_-_en_version.pdf, 18. 7. 2011.
- European Commision (2010 b) *Entrepreneurship 2020 Action Plan*, Brussels, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0795:FIN:en:PDF>, 25. 12. 2013.
- European Commission (2008) *Small Business act for Europe*, Brussels, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/index_en.htm, 4. 1. 2014.
- European Commission (2007) *Flash Eurobarometer 192*, Brussels, <http://www.ec.europa.eu>, 2. 1. 2014.
- European Commission (2003) *Green Paper Entrepreneurship in Europe*, Brussels, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2003/com2003_0027en01.pdf, 4. 1. 2008.
- European Commission (2000) *Lisbon Strategy, 2000-2010, Analysis and evaluation of the methods used and results achieved*, Brussels, <http://www.europarl.europa.eu/activities/do?language=EN>, 12. 4. 2009.
- European Commission (1995) *European Observatory for SMEs*, 3rd Annual Report, Brussels, <http://aei.pitt.edu/34780/1/A27.pdf>, 23. 12. 2013.†
- Grad Rijeka (2013) *Strategija razvoja Grada Rijeke 2014. – 2020.*, www.rijeka.hr, 26. 10. 2013.
- Grad Rijeka (2008) *Opći program mjera razvoja poduzetništva na području Rijeke*, www.rijeka.hr, 28. 5. 2011.
- Hrvatska obrtnička komora (2012) *Obrtništvo u brojkama*, Zagreb, HOK, www.hok.hr, 14. 1. 2014.
- Hrvatska obrtnička komora (2009) *Obrtništvo u brojkama 2009*, Zagreb, HOK, www.hok.hr, 19. 9. 2012.
- Hrvatska obrtnička komora (2006) *Obrtništvo u brojkama 2003. – 2005.*, Zagreb, HOK, www.hok.hr, 8. 3. 2010.
- Iskra, V. (2011) *Analiza potpora malim i srednjim poduzećima u Gradu Rijeci*, stručni završni rad, Rijeka: Veleučilište u Rijeci
- Kutnjak G. (2010) *Europska unija u funkciji poticanja malog i srednjeg poduzetništva*, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet Rijeka, Poslovna izvrsnost, Vol.4 no.2, listopad
- Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva (2008) *Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.*, Zagreb, www.mingor.hr, 5. 7. 2010.
- Ministarstvo poduzetništva i obrta (2013 a) *Strategija razvoja poduzetništva 2013. – 2020.*, Zagreb, www.minpo.hr, 2. 1. 2014.
- Ministarstvo poduzetništva i obrta (2013b) *Poduzetnički impuls za 2013.*, Zagreb, www.minpo.hr, 12. 12. 2013.
- OECD (2013) *Entrepreneurship at a Glance 2013*, Brussels, <http://www.oecd.org/std/business-stats/entrepreneurshipataglance.htm>, 2. 1. 2014.
- Singer, S., Lauc, B. (2004) *Razvoj sektora malih i srednjih poduzeća*, www.cepor.hr, 22. 12. 2013.
- Škrtić, Mikić (2006) *Gospodarsko značenje hrvatskoga poduzetništva – šanse i zamke*, Zagreb: Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 4,
- Švaljek et al (2007) *Pristupanje Europskoj uniji: Očekivani ekonomski učinci*, Zagreb: Ekonomski institut, www.eizg.hr, 14. 3. 2009.
- Vlada Republike Hrvatske (2013) *Ekonomski program Republike Hrvatske 2013*, www.vlada.hr, 25. 11. 2013.
- Vlada Republike Hrvatske (2011) *Program Vlade za razdoblje 2011. – 2015.*, www.vlada.hr, 12. 2. 2012.

Davor Širola¹
Valentina Iskra²

Professional paper
UDK 338.246.027:334.012.63/.64(4-67EU)

THE ANALYSIS OF ENTREPRENEURSHIP SUPPORT SYSTEM ON EUROPEAN, CROATIAN AND LOCAL LEVEL³

ABSTRACT

Small and medium entrepreneurship development is one of the most important commitments of the European Union, already transposed into clear targets embedded in strategic and operational planning documents. The structure of small and medium enterprises in Croatia, the newest member of the European Union, mostly follows the average structures of the other 27 members, which means that the adoption of the European entrepreneurship support system is becoming an imperative for Croatia. Therefore, the objective of this research is to determine the actual status of the Croatian entrepreneurship support system, in comparison with other member states of the European Union. The results of the research suggest that Croatia has implemented the majority of priorities and targets defined in strategic European documents on the national level, but considerably less on the local one (the City of Rijeka). The analysis of operational targets shows that Croatia has adopted one-third of the EU recommendations. In the field of monitoring the efficiency of entrepreneurship support measures, the system of European indicators has recently been implemented on the national level, but not on the local one where there are still no preconditions for establishing local databases which would ensure control over public spending of cities and municipalities on entrepreneurship support, as well as control over spending of national funds distributed to entrepreneurs locally.

Key words: *small and medium entrepreneurship, entrepreneurship support system, efficiency indicators*

¹ Master of marketing management, Lecturer, Polytechnic of Rijeka, Vukovarska 58, Rijeka, Croatia.
E-mail: davor.sirola@veleri.hr

² Bachelor of economics, Student, Associate for development projects support, City of Rijeka, Korzo 16, Rijeka, Croatia. E-mail: valentina.iskra@rijeka.hr

³ Received: 13. 2. 2014.; accepted: 15. 5. 2014.

